

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio
Dyddiad:	29 Gorffennaf 2023
Pwnc / Testun:	Hunan Asesiad Corfforaethol 2023
Pennaeth Gwasanaeth / Cyfarwyddwr:	Carys Edwards Pennaeth Proffesiwn AD a Trawsnewid 01248 752502 CarysEdwards@ynysmon.gov.uk
Awdur yr Adroddiad:	Gethin Morgan Rheolwr Rhaglen, Cynllunio Busnes a Perfformiad 01248 752511 GethinMorgan@ynysmon.gov.uk
<p>Natur a Rheswm dros Adrodd: Dyma'r ail Hunanasesiad a gynhaliwyd gan y Cyngor Sir yn dilyn mabwysiadu'r cyntaf ym mis Medi 2022.</p> <p>Fel rhan o ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 cydnabyddir y dyletswydd canlynol ar Gyngor Sir Ynys Môn –</p> <p>... i adolygu ei berfformiad yn barhaus</p> <p>(1) Rhaid i brif gyngor adolygu'n barhaus i ba raddau—</p> <p>(a) y mae'n arfer ei swyddogaethau yn effeithiol, (b) y mae'n defnyddio ei adnoddau mewn modd darbodus, effeithlon ac effeithiol, ac (c) y mae ei drefniadau llywodraethu yn effeithiol o ran cyflawni'r materion a nodir ym mharagraffau (a) a (b) uchod</p> <p>ac, mewn cysylltiad â phob blwyddyn ariannol,</p> <p>lunio adroddiad sy'n nodi ei gasgliadau ynglŷn ag i ba raddau y gwnaeth fodloni'r gofynion perfformiad ((a), (b) & (c) uchod) yn ystod y flwyddyn ariannol honno.</p> <p>I ddiwallu'r disgwyliad uchod, yr hyn sydd wrth law yw Hunan-Asesiad 2023 y Cyngor Sir. Mae'n tystiolaethu allbwn y fframwaith cynllunio corfforaethol a rheoli perfformiad y Cyngor Sir ac yn ddiweddglo proses sydd yn cyd-blethu amryw o wahanol agweddau at ei gilydd.</p> <p>Yn ystod eu trafodaeth ar gynnydd Meusydd Gwelliant Hunan-Aseiad 2022 yn eu cyfarfod ar 19 Ebrill 2023, cytunodd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol i'r cynnig y dylid parhau â rhai camau gwella nad oeddent wedi'u cwblhau yn ystod y flwyddyn yn yr adroddiad drafft o dan ystyriaeth heddiw.</p> <p>Cytunodd y Cyngor ar y 23 Mai i fabwysiadu'r fersiwn hon fel drafft gweithredol ac mae'n gofyn i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ystyried ei gynnwys.</p>	

Argymhelliad

1. Bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn adolygu'r Hunanasesiad drafft a naill ai'n cytuno â'r cynnwys neu'n cynnig diwygiadau iddo, i'w ystyried gan y Cyngor llawn ar 12 Medi 2022 pan fydd y Cyngor yn mabwysiadu'r adroddiad terfynol.

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

Hunanasesiad - 2023

Hunanasesiad y Cyngor Sir, fel y disgwylir o dan Ddeddf
Llywodraeth Leol ac Etholiadau 2021

DRAFT

Paratowyd gan – Y Gwasanaeth Trawsnewid

Dyddiad Cyhoeddi: Ebrill 2023

Mae'r ddogfen hon ar gael yn Saesneg / This document is available in English

Hunanasesiad y Cyngor o ganlyniad i –

Adolygiadau Perfformiad Gwasanaeth (APGau) / Adroddiadau Perfformiad / Datganiad Llywodraethu Blynyddol (DLIB) / Adolygiadau Allanol / Ymgysylltu â Rhanddeiliaid

Categori'r Hunanasesiad	Perfformiad	Rhesymeg
Rheoli Perfformiad	Da	<p>Perfformiad da yn erbyn y dangosyddion perfformiad allweddol sydd wedi'u hamlygu yn yr Adroddiad Cerdyn Sgorio Corfforaethol chwarterol</p> <p>Darpariaeth gwasanaeth i gwsmeriaid sy'n cael ei wella a'i foderneiddio'n barhaus drwy'r CRM newydd</p>
Defnyddio Adnoddau	Da	<p>Cynnydd islaw chwyddiant yn y Dreth Gyngor, cyllideb gytbwys a balansau iach yn ystod yr argyfwng costau byw presennol</p> <p>Cydweithio i wella'r raddfa ragorol yn ystod y flwyddyn flaenorol</p>
Rheoli Risg	Da	<p>Nifer o adroddiadau cadarnhaol gan arolygwyr allanol ar ddarpariaeth y Cyngor drwyddo draw yn cynnwys Estyn, Arolygiaeth Gofal Cymru ac Archwilio</p> <p>Strategaeth rheoli risg newydd ar waith</p>

Cyflwyniad

Mae'r adroddiad hwn yn adlewyrchu ail hunanasesiad Cyngor Sir Ynys Môn fel y disgwylir o dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.

Mae'n adlewyrchu allbwn y fframwaith cynllunio a rheoli perfformiad corfforaethol ac yn darparu sail dystiolaethol o ran -

- y modd y mae'r Cyngor wedi perfformio
- gan ddefnyddio'r adnoddau sydd ar gael iddo wrth
- reoli a llinau risgiau cysylltiedig

yn ystod cyfnod heriol ac ansicr i lywodraeth leol.

Bwriad y fframwaith perfformiad a llywodraethu cenedlaethol newydd yw cefnogi newid diwylliannol a sefydliadol o fewn llywodraeth leol. Y nod yw adeiladu ar gryfderau presennol a chreu sector mwy arloesol, agored, gonest, tryloyw ac uchelgeisiol, sy'n herio ei hun, a lle mae cynghorau ar y cyd yn mynd ati i wella canlyniadau a safonau mewn perthynas â'r gwasanaethau a ddarperir ganddynt ledled Cymru. Mae Cyngor Sir Ynys Môn yn cydnabod ac yn cadw at ddisgwyliadau o'r fath ac mae'r adroddiad hwn wedi cael ei ddrafftio felly.

Mae'r Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau yn ei gwneud yn ofynnol i bob cyngor adolygu'n barhaus i ba raddau y mae'n bodloni'r 'gofynion perfformiad', hynny yw, i ba raddau:

- y mae'n arfer ei swyddogaethau yn effeithiol;
- y mae'n defnyddio ei adnoddau yn ddarbodus, yn effeithlon ac yn effeithiol;
- y mae ei lywodraethiant yn effeithiol er mwyn cyflawni'r uchod.

Yr asesiad y llynedd oedd ein hasesiad cyntaf, ac mae camau breision wedi cael eu cymryd yn ystod 2022 i gyflawni'r gwelliannau cysylltiedig. Mae hyn yn galonogol ac yn dangos aeddfedrwydd y trafodaethau gwleidyddol a gweithredol a aeth rhagddynt yn gyflym yn ystod blwyddyn lle cafodd Tîm Arweinyddiaeth newydd ei sefydlu o fewn y Cyngor ynghyd â gweinyddiaeth newydd (clymblaid) dan arweiniad Plaid Cymru. Mae'r gwelliannau cysylltiedig i'w gweld mewn adroddiad diweddar a gafodd ei ystyried gan y [Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ym mis Ebrill 2023](#).

Ar ôl ystyried yr adroddiad cydnabuwyd y bydd y ffrydiau gwaith canlynol yn parhau i gael eu gyrru yn eu blaen a'u datblygu fel rhan o'r Hunanasesiad hwn yn 2023 -

Rheoli Perfformiad -

- Gwella'r dangosydd o ran canran y gwastraff a gaiff ei aildefnyddio, ei ailgylchu neu ei gompostio, a chyflawni targedau Llywodraeth Cymru cyn gynted â phosibl
- Defnyddio meddalwedd i ddod yn fwy ymwybodol o ddata ac yn fwy gwybodus i wneud penderfyniadau hyd yn oed mwy effeithiol yn seiliedig ar dystiolaeth
- Moderneiddio ein dulliau gweithio, o wasanaethau i gwsmeriaid i brofiad mwy cyflawn i gwsmeriaid
- Datblygu modd i gyfathrebu perfformiad y Cyngor i gynulleidfa ehangach o ran staff

Defnyddio Adnoddau -

- Lleihau'r achosion o fethu â chwblhau gwaith ar yr hawliadau Cymhorthdal Budd-dal Tai yn y dyfodol trwy gytuno ar amserlen gyda'r archwilwyr allanol, ynghyd ag adolygu capasiti o ran staff
- Rhoi mwy o gyfleoedd i breswylwyr a rhanddeiliaid i sicrhau y clywir eu llais trwy fabwysiadu strategaeth cyfranogiad y cyhoedd sydd wedi'i hadolygu a'i hailwampio ar gyfer y cyfnod ar ôl y pandemig

Rheoli Risg -

- Gweithredu'r model 'tair llinell sicrwydd' fel un dull o gasglu gwybodaeth i gynorthwyo i fapio sicrwydd i'r Cyngor

Wrth ddod i gasgliadau ynglŷn â'r asesiad ar gyfer eleni, unwaith eto fe ddefnyddiodd y Cyngor elfennau craidd y Fframwaith Cynllunio a Rheoli Perfformiad Corfforaethol (CPPMF), ac roedd swyddogaeth a phwrpas y broses adolygu perfformiad gwasanaethau yn greiddiol i'r trefniadau llywodraethu corfforaethol cryf a fabwysiadwyd.

Mae hunanwerthuso'n rhan annatod o unrhyw broses sydd ar waith i wella sefydliad, a'i brif bwrpas yw gweithredu fel modd o hunan sicrhau; fodd bynnag, cydnabyddir o fewn Cyngor Sir Ynys Môn, trwy hunanwerthuso mewn modd effeithiol, y gall hefyd roi sicrwydd i gynulleidfaoedd allanol, gan gynnwys partneriaid, rheoleiddwyr ac, yn wir, preswylwyr.

Gofynnwyd i bob Gwasanaeth (y mae gan Gyngor Sir Ynys Môn naw ohonynt) gwblhau hunanasesiad - gan sgorio eu perfformiad yn ôl meysydd a nodwyd yr ystyriwyd eu bod yn bwysig o ran mesur perfformiad cyffredinol gwasanaethau. Gofynnwyd iddynt werthuso eu perfformiad yn erbyn y pedwar maen prawf isod ac wedi hynny cawsant eu herio ynghylch eu canfyddiadau gan grŵp o swyddogion ac aelodau etholedig::

1. **Rhagorol** – Llawer o gryfderau, gan gynnwys enghreifftiau arwyddocaol o arferion rhagorol
2. yn y sector
3. **Da** – Llawer o gryfderau a dim meysydd pwysig y mae angen eu gwella'n sylweddol
4. **Digonol** – Cryfderau yn gorbwyso'r meysydd i'w gwella
5. **Anfoddhaol** – Meysydd pwysig i'w gwella yn gorbwyso'r cryfderau

Trwy gydol y naw mlynedd diwethaf, bu'r Cyngor yn gwella ac yn aeddfedu'r modd y mae'n esblygu'r fframwaith rheoli perfformiad.

Mae'r hunanasesiad hwn yn crynhoi casgliad y gwaith hwnnw ar gyfer 2022/23, ac yn gwerthuso perfformiad cyffredinol y Cyngor, drwy ateb y cwestiynau canlynol yn y modd mwyaf syml -

- Sut hwyl ydym ni'n ei gael arni?
- Sut ydym ni'n gwybod hynny?
- Beth allwn ni ei wneud yn well a sut?

A. Rheoli Perfformiad?

Sut hwyl ydym ni'n ei gael arni?

Er mwyn cael darlun trylwyr, teg a chyflawn o ansawdd rheoli perfformiad o fewn y Cyngor, bydd yr adran hon o'r hunanasesiad yn dwyn ynghyd gwybodaeth am Adroddiadau Perfformiad, Gwasanaethau i Gwsmeriaid, a Llywodraethu a Chydymffurfiaeth. Trwy ddod â'r rhain ynghyd fel tystiolaeth yn 2022, mae ein perfformiad fel sefydliad, ein hawch i reoli newid ynghyd â'r gwelliannau diwylliannol yr ydym ni wedi'u mabwysiadu yn cefnogi'r casgliad cyffredinol bod y Cyngor Sir yn perfformio'n dda.

Sut ydym ni'n gwybod hynny?

Mae tystiolaeth o'r adroddiadau a'r gweithgareddau a ganlyn a gyflawnwyd trwy gydol y flwyddyn yn dangos canlyniadau cadarnhaol ac yn pwysleisio'r diwylliant o lwyddo sydd wedi'i ymgorffori ar draws gweithlu sydd wedi gorfod ymdopi â mwy o bwysau gwaith a disgwyliadau uwch:

- [Yr Adroddiad Perfformiad Blynyddol](#) - nodi'r perfformiad da yn erbyn y Cynllun Trosiannol
- [Y Datganiad Llywodraethu Blynyddol a'r Cod Llywodraethu Lleol](#) - yn nodi nad oedd unrhyw faterion llywodraethu arwyddocaol wedi'u nodi
- Adolygiadau Gwasanaeth (allbynnau) - yn nodi meysydd i'w gwella yn ogystal â llawer o feysydd o arfer dda
- [Adroddiad Blynyddol Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn 2021/22](#) - mae'r adroddiad yn amlinellu llawer o brosiectau cydweithredol y mae'r Cyngor wedi cyfrannu atynt yn ystod y flwyddyn
- [Adroddiad Blynyddol y Cyfarwyddwr ar effeithlonrwydd y Gwasanaethau Cymdeithasol 2021-22](#) - mae'r adroddiad yn nodi llawer o ganfyddiadau allweddol ac enghreifftiau o waith da a gyflawnwyd gan y Gwasanaethau Cymdeithasol
- [Adroddiad Cynnydd ar y Gwasanaethau Cymdeithasol](#) - yn cadarnhau bod y Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol yn hapus gyda chyflymder y cynnydd a'r gwelliannau a wnaed hyd yma yn y Gwasanaethau Cymdeithasol
- [Canlyniadau arolwg STAR 2021](#) - nodi boddhad tenantiaid ac argymhellion ar gyfer gwella
- [Adroddiadau Chwarterol ar y Cerdyn Sgorio](#) - yn mesur perfformiad yn erbyn Amcanion Llesiant y Cyngor ac yn cynnwys enghreifftiau cadarnhaol o berfformiad yn ogystal â chydabod dangosyddion sy'n tanberfformio a'u mesurau lliniaru cysylltiedig ar gyfer gwella
- Lefelau presenoldeb y staff - ymysg y gorau wedi'i feincnodi yn erbyn Awdurdodau Lleol eraill yng Nghymru

Mae'r adroddiadau hyn yn dangos bod dangosyddion perfformiad allweddol yn gweithredu ar lefel briodol a chadarn. Mae cydymffurfiaeth staff â pholisïau a gweithdrefnau wedi gwella. Mae cydymffurfiaeth staff â hyfforddiant e-ddysgu hefyd wedi gwella tra bod cyfarfodydd ffurfiol y Cyngor yn cael eu darlledu ac mae'r 'sgwrs flynyddol' wedi'i hymgorffori ymhellach. Mae gennym hefyd dystiolaeth bod profiad y cwsmer yn gwella ar draws lluo o wasanaethau.

Gallwn hefyd gadarnhau bod y pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol a'r Pwyllgor Gwaith yn fodlon â'r cynnydd a'r gwelliannau hyd yma o ran y Gwasanaethau Cymdeithasol, ynghyd â pherfformiad cyffredol y Cyngor yn dilyn adroddiadau cadarnhaol gan Estyn ac Arolygiaeth Gofal Cymru (CIW). Mae'r adroddiad Estyn yn nodi bod ansawdd ac effeithiolrwydd cadarn arweinwyr y Gwasanaeth Dysgu o fewn awdurdod Ynys Môn yn cyfrannu'n effeithiol iawn tuag at sicrhau gwasanaethau addysg o safon uchel.

Hefyd, bydd Cynllun newydd y Cyngor Sir yn arwain a chyfeirio'r sefydliad am gyfnod o bum mlynedd rhwng 2023-2028. Cafodd y Cynllun hwn ei ddatblygu a'i fabwysiadu yn dilyn ymarfer ymgysylltu ac ymgynghori gynhwysfawr gyda thrigolion, partneriaid, staff ac aelodau etholedig newydd er mwyn cael eu barn a'u cynnwys.

Beth allwn ni ei wneud yn well a sut?

Er bod hon yn stori gadarnhaol sy'n crynhoi'r ethos sy'n cael ei ddatblygu o dan Dîm Arweinyddiaeth a deinamig gwleidyddol newydd, mae'r Cyngor yn cydnabod bod ganddo bob amser le i wella. Mae'r gwelliannau a nodwyd ar gyfer 23/24 fel a ganlyn:

1. Adolygu a diwygio'r cerdyn sgorio corfforaethol i nodi'r dangosyddion perthnasol a blaenoriaethau a fydd yn cael eu tracio a'u rheoli yn ystod cyfnod y weinyddiaeth bresennol
2. Gwella'r dangosydd o ran canran y gwastraff a gaiff ei aildddefnyddio, ei ailgylchu neu ei gompostio, a chyflawni targedau Llywodraeth Cymru cyn gynted â phosibl, yn ogystal ag adolygu a diwygio'r Cynllun Gwella Cynllunio i sicrhau newid cynaliadwy i'r dyfodol
3. Defnyddio meddalwedd i ddod yn fwy ymwybodol o ddata ac yn fwy gwybodus i wneud penderfyniadau hyd yn oed mwy effeithiol yn seiliedig ar dystiolaeth a thrwy ddefnyddio data o'r fath, cyfathrebu'n effeithiol â staff yr Awdurdod ynglŷn â lefelau perfformiad
4. Parhau i foderneiddio ein dulliau gweithio, o wasanaethau i gwsmeriaid i brofiad mwy cyflawn i gwsmeriaid
5. Adolygu a diwygio'r broses adolygiadau gwasanaeth i sicrhau ei bod yn gyfredol ac yn cyd-fynd â disgwyliadau'r Hunanasesiad Corfforaethol

B. Defnyddio Adnoddau

Sut hwyl ydym ni'n ei gael arni?

Er mwyn cwrdd â'i gyfrifoldeb i ddefnyddio ei adnoddau'n ddarbodus ac effeithlon, mae'r Cyngor yn rhannu gwybodaeth ynglŷn â'r modd y mae'n rheoli ei bersonél, ei arian a'i bartneriaethau er mwyn cyrraedd y nod. Mae'r wybodaeth a gyflwynwyd yn dangos perfformiad cadarn a llwyddiannus y Cyngor, yn enwedig wrth ymdopi ag argyfwng costau byw heriol

Sut ydym ni'n gwybod hynny?

Roedd argyfwng y coronafeirws, yn gyfle i sefydliadau ddod ynghyd er lles y bobl. Mae'r argyfwng costau byw hefyd yn golygu costau uwch i bawb, yn cynnwys y Cyngor. Mewn ymateb mae'r Cyngor wedi mynd ati i wella ei bartneriaethau gwaith, cynllunio'n dda ar gyfer yr heriau o ran y gweithlu a rhoi nifer o fentrau arbed arian ar waith ers nifer o flynyddoedd ac felly er ei fod wedi dioddef ergyd ariannol, mae'r Cyngor mewn gwell sefyllfa na nifer o gynghorau eraill ar yr adeg hon. Mae tystiolaeth ar gael drwy'r ffynonellau isod:

- Presenoldeb staff – ymysg y gorau wedi'i feincnodi yn erbyn Awdurdodau Lleol eraill yng Nghymru
- Cadw staff – trosiant yn is na'r safon ar gyfer y diwydiant, sef 8%
- Cynlluniau Datblygu ar gyfer y Gweithlu – cynlluniau yn eu lle ar gyfer pob gwasanaeth
- [Y Cynllun Ariannol Tymor Canolig a Chyllideb 2023/24](#) - Mae sefyllfa ariannol gyffredinol y Cyngor yn dal yn weddol gryf
- [Y Datganiad o Gyfrifon](#) - Cyfrifon terfynol ar gyfer 2021/22 yn cael eu cyhoeddi cyn y dyddiad cau
- [Y Datganiad Llywodraethu Blynyddol a'r Cod Llywodraethu Lleol](#) - cyhoeddi yn unol â gofynion CIPFA ochr yn ochr â'r datganiad o gyfrifon, a'r Cod Llywodraethu Lleol sydd mewn lle
- [Gwobrau Tai Cymru 2021 – Prosiectau Amgylcheddol Unigol a Grantiau Cartrefi Gwag i Brynwr Tro Cyntaf, Gwobrau Rhagoriaeth Adeiladu Cymru](#) - Cydnabyddiaeth Genedlaethol i'r gwasanaethau tai yn 2021/22
- [Adroddiad Blynyddol Bwrdd Gwasanaethau Lleol Gwynedd ac Ynys Môn 2021/22](#) - mae'r adroddiad yn amlinellu llawer o brosiectau cydweithredol y mae'r Cyngor wedi cyfrannu atynt yn ystod y flwyddyn
- [Adroddiad Blynyddol y Cyfarwyddwr ar effeithlonrwydd y Gwasanaethau Cymdeithasol 2021-22](#) - mae'r adroddiad yn nodi llawer o ganfyddiadau allweddol ac enghreifftiau o waith da a gyflawnwyd gan y Gwasanaethau Cymdeithasol
- [Arolwg Estyn o Gyngor Sir Ynys Môn](#) - llawer o enghreifftiau o waith da neu well yn cael ei wneud gan y Cyngor fel y nodwyd gan Estyn
- [Arolygiaeth Gofal Cymru – Arolwg Gwerthuso Perfformiad](#) - amlygir llawer o enghreifftiau cadarnhaol drwy gydol yr adroddiad gan AGC

Mae'n amlwg bod gwasanaethau o'r farn bod eu dull cydweithredol ac integredig o weithio a darparu gwasanaethau er lles pob Ynys Môn yn rhagorol fel y gwelir yn y [matrics isod](#). Hefyd, mae'r sylwadau canlynol sydd wedi eu cynnwys yn yr adroddiadau uchod yn cefnogi'r casgliad hwn—

“Mae ansawdd ac effeithiolrwydd cadarn arweinwyr y Gwasanaeth Dysgu o fewn awdurdod Ynys Môn yn cyfrannu'n effeithiol iawn tuag at sicrhau gwasanaethau addysg o safon uchel. Maent yn gosod disgwyliaid uchel, yn arwain timau'n effeithiol ac yn cydweithio'n dda i yrru blaenoriaethau strategol.

Mae'r modd y mae arweinwyr, swyddogion ac adrannau gwahanol yr awdurdod yn ystyried y tymor hir ac yn gweithio yn agos iawn gydag ysgolion a phartneriaid allanol a'i gilydd yn nodwedd gref.

Mae gweledigaeth glir ynglŷn â gwella ansawdd addysg ac mae cyllidebau addysg wedi eu gwarchod rhag toriadau o gymharu ag adrannau eraill o fewn yr awdurdod.” [Arolwg Estyn o Gyngor Sir Ynys Môn](#)

“Mae lleihau'r angen am ofal a chymorth ffurfiol yn amlwg yn flaenoriaeth gan GSYM a gwelwyd cyd weithio llwyddiannus ar lefel strategol i yrru'r agenda ataliol yn ei blaen.

Mae brwdfrydedd a pharodrwydd CSYM i weithio gyda phartneriaid yn gryf. Clywyd am sawl lwyddiant o gyd weithio â phartneriaid ar lefel strategol gyda chynlluniau wedyn yn cael eu gwireddu ar lefel weithredol er budd unigolion. Gwelwyd enghreifftiau da o gydweithio ar lefel weithredol.” [Arolygiaeth Gofal Cymru – Arolwg Gwerthuso Perfformiad](#)

“Mae nifer o awdurdodau lleol yn canolbwyntio'u hymdrechion ar grynhoi capasiti cymunedol a grymuso cymunedau i adnabod eu hanghenion a'u blaenoriaethau eu hunain a chynhyrchu datrysiadau dichonadwy. Enghraifft dda o hyn yw gwaith Cyngor Sir Ynys Môn gyda Medrwn Môn, asiantaeth annibynnol sy'n rhoi cymorth a chynghor i fudiadau gwirfoddol a grwpiau cymunedol. Dan y fenter 'rhwydwaith o gynghreiriau', mae Medrwn Môn yn helpu i greu system o gynghreiriau lleol ledled yr ynys a gaiff eu grymuso i adnabod y problemau yn eu hardal, yr asedau sydd ar gael i helpu i fynd i'r afael â'r problemau hyn a'r datrysiadau y mae eu hangen i fynd i'r afael â hwy.” [Archwilio Cymru, 'Gyda'n gilydd fe allwn ni' Cydnerthedd a Hunanddibyniaeth cymunedau](#)

“Mae'r Cyngor yn cydnabod ei fod yn 'methu â newid y byd ar ei ben ei hun' ac mae wrthi'n frwd yn ceisio partneru gyda sefydliadau a all ei helpu i ddwyn manteision gwirioneddol, ond mae'n cydnabod bod rhai partneriaethau'n darparu mwy o werth ychwanegol na'i gilydd.” [Archwilio Cymru, Llamu Ymlaen](#)

Mae sylwadau sy'n cefnogi ein defnydd da o adnoddau yn gyffredinol wedi'u nodi isod -

“Clywsom neges gyson ganmoladwy gan y gweithlu am ansawdd yr arweinyddiaeth a'r diwylliant ar draws gwasanaethau plant ac oedolion. Clywsom fod rheolwyr yn weledol, hygyrch ac yn rhoi cyngor dibynadwy a rheolaidd, a bod cyfleoedd i ddatblygu yn broffesiynol ... Mae'r nifer o weithwyr cymdeithasol a therapyddion galwedigaethol oddi mewn i'r gwasanaethau yn bositif, gyda llai o drosiant na'r targed corfforaethol ... Mae ymrwymiad CSYM i ddarparu gwasanaeth drwy'r iaith Gymraeg yn bositif. Gwelsom dystiolaeth gyson a chadarnhaol fod pobl yn cael y “Cynnig Gweithredol” i siarad Cymraeg, a bod dymuniadau pobl yn cael eu cymryd i ystyriaeth o ran eu dewis iaith.” [Arolygiaeth Gofal Cymru - Arolwg Gwerthuso Perfformiad](#)

“Mae gan y Cyngor weledigaeth a themâu cyflawni allweddol ar gyfer ei weithlu a all gael eu cryfhau trwy ystyriaeth mwy amlwg o gymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy gwreiddio ymhellach y gwersi a ddysgwyd o'r pandemig ... Mae'r Cyngor o'r farn bod rheoli'r gweithlu'n effeithiol yn bwysicach nag erioed, yn enwedig yn ystod ac ar ôl y pandemig ac mae sicrhau parhad busnes yn rhan hanfodol o ddylunio gwasanaethau cydnerth..” [Archwilio Cymru, Llamu Ymlaen](#)

Beth allwn ni ei wneud yn well a sut?

Er bod yr uchod yn enghreifftiau cadarnhaol o berfformiad da o ran y modd y mae'r Cyngor yn defnyddio ei adnoddau ac yn gweithio mewn partneriaeth, mae'r gwelliannau a nodwyd ar gyfer 23/24 fel a ganlyn:

1. Gweithio gyda phartneriaid i liniaru effaith yr argyfwng costau byw ac amddiffyn y rheiny sydd mewn tloidi
2. Lleihau costau trydan ac ynni ledled y Cyngor a thrwy hynny lleihau allyriadau carbon y Cyngor er mwyn ei helpu i ddod yn gyngor sero net erbyn 2030
3. Nodi cyfleoedd i leihau costau/lefel gwasanaeth a chynyddu incwm drwy godi prisiau, gwella gwasanaethau a defnyddio grantiau lle bo hynny'n briodol
4. Datblygu Strategaeth Rheoli Asedau'r Cyngor er mwyn dangos ei fod yn ystyried egwyddorion datblygu cynaliadwy
5. Lleihau'r achosion o fethu â chwblhau gwaith ar yr hawliadau Cymhorthdal Budd-dal Tai yn y dyfodol trwy gytuno ar amserlen gyda'r archwilwyr allanol, ynghyd ag adolygu capasiti o ran staff
6. Rhoi mwy o gyfleoedd i breswylwyr a rhanddeiliaid i sicrhau y clywir eu llais trwy fabwysiadu strategaeth cyfranogiad y cyhoedd sydd wedi'i hadolygu a'i hailwampio ar gyfer y cyfnod ar ôl y pandemig

DRAFT

C. Rheoli Risg

Sut hwyl ydym ni'n ei gael arni?

Mae Rheoli Risg a'i ddefnydd o fewn sefydliad cymhleth fel Cyngor Sir yn angenrheidiol i sicrhau y cyflawnir penderfyniadau, lefelau perfformiad a darpariaeth gwasanaeth mewn modd mor effeithiol ac effeithlon â phosibl. Mae'r adran hon yn cyfuno canfyddiadau o Archwiliadau Mewnol a gynhaliwyd, ynghyd â gan Archwilwyr Allanol a Chymheiriaid, sy'n amlygu'r risgiau y mae angen eu lliniaru, yn ogystal â threfniadau'r Cyngor o ran Rheoli Risg a Diogelu Corfforaethol. Mae'r dystiolaeth sydd ar gael yn nodi bod y Cyngor yn perfformio'n gadarn mewn perthynas â'i drefniadau rheoli risg

Sut ydym ni'n gwybod hynny?

Dros y blynyddoedd diwethaf, mae'r Cyngor wedi gwella'i ddefnydd o reoli risg a'i drefniadau Diogelu Corfforaethol ac mae'r dystiolaeth sydd ar gael yn yr adroddiadau canlynol yn rhoi sicrwydd ynglŷn â hyn:

- [Adroddiad Diogelu Corfforaethol Blynyddol](#) - yn disgrifio'r cynnydd a wnaed a pha mor sefydledig y mae diogelu ym mhob agwedd ar wasanaethau, swyddogaethau a dyletswyddau'r cyngor
- [Y Cynllun Ariannol Tymor Canolig a Chyllideb 2023/24](#) - Mae sefyllfa ariannol gyffredinol y Cyngor yn dal yn weddol gryf
- Datganiad Cyfrifon – yn egluro cyllid y Cyngor yn ystod y flwyddyn ariannol a'i sefyllfa ariannol ar ddiwedd y flwyddyn honno
- [Y Datganiad Llywodraethu Blynyddol a Chod Llywodraethu Lleol](#) - cyhoeddi yn unol â gofynion CIPFA ochr yn ochr â'r datganiad o gyfrifon, a'r Cod Llywodraethu Lleol sydd mewn lle
- Adolygiadau Gwasanaeth (allbwn) - yn nodi meysydd i'w gwella yn ogystal â llawer o feysydd o arfer dda
- [Adolygiadau cenedlaethol a'u hargymhellion cysylltiedig diweddariad Rhagfyr 2022](#) - yn darparu diweddariad cywir ar gynnydd yn erbyn argymhellion archwilio cenedlaethol
- Diweddariadau Archwilio Mewnol (adroddiad i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio drwy gydol y flwyddyn) – [Hyd at fis Mawrth 2023](#) - yn darparu diweddariad o'r archwiliadau sy'n cael eu cynnal gan yr archwilwyr mewnol trwy gydol y flwyddyn
- Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol – [Mehfin 2022](#) - yn rhoi barn gyffredinol y Pennaeth Archwilio a Risg ar ddigonolrwydd ac effeithiolrwydd fframwaith llywodraethu, rheoli risg a rheolaeth y Cyngor yn ystod y flwyddyn
- Materion a Risgiau sy'n weddill – [Hyd at fis Mawrth 2023](#) - yn rhoi diweddariad ar statws a manylion y risgiau sy'n weddill y mae Archwilio Mewnol wedi'u codi
- [Crynodeb Archwilio Blynyddol Archwilio Cymru 2022](#) - yn darparu crynodeb archwilio ar gyfer y Cyngor
- [Arolwg Estyn o Gyngor Sir Ynys Môn](#) - Mae'r awdurdod yn rheoli'r risgiau sy'n effeithio ar wasanaethau addysg yn dda, ac yn eu huwch gyfeirio at y gofrestr risg gorfforaethol os oes angen.
- [Arolygiaeth Gofal Cymru – Arolwg gwerthuso perfformiad](#) - yn nodi arfer da a meysydd i'w gwella mewn perthynas â Gwasanaethau Cymdeithasol
- [Arolwg o'r Fframwaith Rheoli Risg](#) - yn nodi'r polisi a'r strategaeth rheoli risg yn ogystal â chanllawiau rheoli
- [Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Safonau](#) - yn adrodd ar weithgareddau'r Pwyllgor Safonau yn y flwyddyn yn ogystal a rhaglen waith ar gyfer y flwyddyn ganlynol

Mae gwasanaethau o'r farn bod rheoli risg, diogelu corfforaethol ac ymateb i adroddiadau archwilio yn dda. Mae sylwadau o'r adroddiadau a restrir uchod sy'n cefnogi'r sgôr da yn gyffredinol ar gael isod -

"Am y 12 mis a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2022, barn y Pennaeth Archwilio a Risg yng Nghyngor Sir Ynys Môn yw bod gan y sefydliad fframwaith digonol ac effeithiol ar gyfer rheoli risg, llywodraethu a rheolaeth fewnol. Er nad ydw i'n ystyried unrhyw feysydd o bryder corfforaethol, mae angen cyflwyno neu wella rheolaethau mewnol mewn rhai meysydd er mwyn sicrhau bod amcanion yn cael eu cyflawni, a'u bod yn cael eu monitro. Nid oes unrhyw amodau ar y farn hon." [Pennaeth Archwilio Mewnol, Datganiad Llywodraethu Blynnyddol 2021/22](#)

"Mae CSYM yn hybu diwylliant o fyfyrrio a dysgu ac yn gweithredu systemau awdit. Gwelsom enghreifftiau o ymarfer da gyda gwaith awdit yn adnabod ymarfer da yn ogystal ac ymarfer sydd angen ei wella. Mae'r craffu corfforaethol yn gryf ac yn herio perfformiad ar draws yr awdurdod lleol." [Arolygiaeth Gofal Cymru – Arolwg gwerthuso perfformiad](#)

"Mae'r Cyngor yn gwneud cynnydd da wrth ddatblygu ei drefniadau i fodloni gofynion Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021." [Archwilio Cymru, Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau \(Cymru\) 2021 \(llythyr\)](#)

"Rhoddodd yr Archwilydd Cyffredinol farn ddiamedod bod datganiadau ariannol y Cyngor yn gywir ac yn deg ar 31 Ionawr 2023." [Archwilio Cymru, Archwiliad o Gyfrifon Cyngor Sir Ynys Môn 2021-22](#)

"Drwy brosesau hunanwerthuso agored, rheolaidd a thrylwyr, mae ganddynt ddealltwriaeth dda o'r ddarpariaeth addysg ac yn adnabod yn synhwyrol y cryfderau a'r meysydd i'w gwella. Mae arweinwyr, gan gynnwys aelodau etholedig yn barod i gymryd penderfyniadau anodd ac amserol gan newid a mireinio cynlluniau a blaenoriaethau fel mae amgylchiadau'n gofyn. Er enghraifft, wrth wneud penderfyniadau ynglŷn â moderneiddio ysgolion neu wrth ymateb i argyfwng pandemig COVID-19." [Arolwg Estyn o Gyngor Sir Ynys Môn](#)

Beth allwn ni ei wneud yn well a sut?

Parhau â'r daith tuag at welliant a'r trefniadau cadarnhaol sydd eisoes ar waith. Nodir y gwelliannau canlynol:

1. Rhoi cynlluniau gweithredu ôl arolwg ar waith yn dilyn adroddiadau Estyn, AGC ac Archwilio Cymru
2. Gweithredu'r model 'tair llinell sicrwydd' fel un dull o gasglu gwybodaeth i gynorthwyo i fapio sicrwydd i'r Cyngor
3. Mabwysiadu fframwaith rheoli risg newydd a sicrhau bod gweithdrefnau newydd yn cael eu rhoi ar waith a bod pob gwasanaeth yn eu dilyn
4. Cynyddu dealltwriaeth ynglŷn â'r model Ystyriol o Drawma a gwneud defnydd ehangach o'r model ledled yr ynys
5. Paratoi ar gyfer y Diogeliadau Amddiffyn Rhyddid
6. Darparu hyfforddiant a chanllawiau i swyddogion ynglŷn â'r Pŵer Cymhwysedd Cyffredinol

Datganiad Sefyllfa Gwasanaethau'r Cyngor – 2023

Sylwch ar ymateb pob gwasanaeth i'r categorïau tystiolaeth ar gyfer 2022/23:

Categori Hunanasesu	Categoriâu Tystiolaeth	Oedolion	Plant	Busnes y Cyngor	Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo	Tai	Dysgu	Adnoddau	Trawsnewid
Rheoli Perfformiad	Adroddiadau Perfformiad	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Rhagorol
	Gwasanaeth Cwsmer	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Rhagorol	Digonol	Da
	Llywodraethu a Chydymffurfiaeth	Da	Da	Da	Da	Digonol	Da	Da	Da	Da
Defnyddio Adnoddau	Datblygu'r Gweithlu a Rheoli Pobl	Da	Da	Digonol	Da	Da	Da	Da	Da	Rhagorol
	Iechyd Ariannol	Da	Da	Da	Da	Rhagorol	Da	Rhagorol	Da	Rhagorol
	Cydweithio ac Integreiddio	Rhagorol	Rhagorol	Da	Rhagorol	Rhagorol	Rhagorol	Rhagorol	Da	Rhagorol
Rheoli Risg	Adroddiadau rheoleiddio allanol / mewnbwn gan gymheiriaid	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Rhagorol	Digonol	Da
	Archwilio Mewnol	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da
	Diogelu Corfforaethol	Rhagorol	Rhagorol	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da

Meysydd Gwella a Nodwyd

Mae'r holl feysydd sydd angen eu gwella a'u monitor yn ystod 2023/24 wedi'u nodi isod. Disgwylir i'r holl gamau gweithredu gael eu cwblhau erbyn diwedd mis Mawrth 2024.

Maes Gwella	Gwasanaeth Arweiniol
1. Adolygu a diwygio'r cerdyn sgorio corfforaethol i nodi'r dangosyddion perthnasol a blaenoriaethau a fydd yn cael eu tracio a'u rheoli yn ystod cyfnod y weinyddiaeth bresennol	Trawsnewid
2. Gwella'r dangosydd o ran canran y gwastraff a gaiff ei aildefnyddio, ei ailgylchu neu ei gompostio, a chyflawni targedau Llywodraeth Cymru cyn gynted â phosibl, yn ogystal ag adolygu a diwygio'r Cynllun Gwella Cynllunio i sicrhau newid cynaliadwy i'r dyfodol	Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo Rheoleiddio a Datblygu Economaid
3. Defnyddio meddalwedd i ddod yn fwy ymwybodol o ddata ac yn fwy gwybodus i wneud penderfyniadau hyd yn oed mwy effeithiol yn seiliedig ar dystiolaeth a thrwy ddefnyddio data o'r fath, cyfathrebu'n effeithiol â staff yr Awdurdod ynglŷn â lefelau perfformiad	Trawsnewid
4. Parhau i foderneiddio ein dulliau gweithio, o wasanaethau i gwsmeriaid i brofiad mwy cyflawn i gwsmeriaid	Trawsnewid
5. Adolygu a diwygio'r broses adolygiadau gwasanaeth i sicrhau ei bod yn gyfredol ac yn cydfynd â disgwyliadau'r Hunanasesiad Corfforaethol	Trawsnewid
6. Gweithio gyda phartneriaid i liniaru effaith yr argyfwng costau byw ac amddiffyn y rheiny sydd mewn tlodi	Trawsnewid / Tai
7. Lleihau costau trydan ac ynni ledled y Cyngor a thrwy hynny lleihau allyriadau carbon y Cyngor er mwyn ei helpu i ddod yn gyngor sero net erbyn 2030	Swyddfa'r Prif Weithredwr / Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo
8. Nodi cyfleoedd i leihau costau/lefel gwasanaeth a chynyddu incwm drwy godi prisiau, gwella gwasanaethau a defnyddio grantiau lle bo hynny'n briodol	Adnoddau
9. Datblygu Strategaeth Rheoli Asedau'r Cyngor er mwyn dangos ei fod yn ystyried egwyddorion datblygu cynaliadwy	Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo

Maes Gwella	Gwasanaeth Arweiniol
10. Lleihau'r achosion o fethu â chwblhau gwaith ar yr hawliadau Cymhorthdal Budd-dal Tai yn y dyfodol trwy gytuno ar amserlen gyda'r archwilyr allanol, ynghyd ag adolygu capasiti o ran staff	Adnoddau
11. Rhoi mwy o gyfleoedd i breswylwyr a rhanddeiliaid i sicrhau y clywir eu llais trwy fabwysiadu strategaeth cyfranogiad y cyhoedd sydd wedi'i hadolygu a'i hailwampio ar gyfer y cyfnod ar ôl y pandemig	Trawsnewid
12. Rhoi cynlluniau gweithredu ôl arolwg ar waith yn dilyn adroddiadau Estyn, AGC ac Archwilio Cymru	Pob Gwasanaeth
13. Gweithredu'r model 'tair llinell sicrwydd' fel un dull o gasglu gwybodaeth i gynorthwyo i fapio sicrwydd i'r Cyngor	Adnoddau / Trawsnewid
14. Mabwysiadu fframwaith rheoli risg newydd a sicrhau bod gweithdrefnau newydd yn cael eu rhoi ar waith a bod pob gwasanaeth yn eu dilyn	Adnoddau
15. Cynyddu dealltwriaeth ynglŷn â'r model Ystyriol o Drawma a gwneud defnydd ehangach o'r model ledled yr ynys	Dysgu / Gwasanaethau Cymdeithasol
16. Paratoi ar gyfer y Diogeliadau Amddiffyn Rhyddid	Gwasanaethau Cymdeithasol
17. Darparu hyfforddiant a chanllawiau i swyddogion ynglŷn â'r Pŵer Cymhwysedd Cyffredinol	Busnes y Cyngor